

SELETUSKIRI KÕRGESSAARE VALLA 2013 AASTA EELARVE JUURDE

Sisukord

Sissejuhatus	3
Koondelarve	5
Põhitegevuse tulud.....	6
Põhitegevuse kulud.....	8
Investeeringustegevus	12
Finantseerimistegevus	13
Likviidsed varad	14
Eelarve tegevuste ja meetmete lõikes.....	14
Meede 1.1 Elu- ja looduskeskkond	14
Jäätmemajandus	14
Heakord	14
Elamumajandus	14
Kalmistud	15
Hulkuvad loomad	15
Muu kommunaalmajandus	15
Meede 2.1 Ettevõtlus ja tööhõive.....	15
Maakorraldus.....	15
Tuletornid	15
Tahkuna militaarmuuseum.....	16
Planeerimine.....	16
Muu majandus	16
Meede 3.1 Vesi ja kanalisatsioon.....	16
Heitveekäitlus.....	16
Veemajandus	16
Meede 3.2 Teed ja transport.....	16
Valla teed.....	16
Tänavavalgustus	16
Meede 3.3 Soojamajandus	17
Küttemajandus.....	17
Meede 4.1 Kultuur, noorsootöö ja sport.....	17
Vaba aja üritused.....	17
Raamatukogu.....	17
Kõrgessaare Vaba Aja Keskus	17
Seltsid	18
Valla Teataja	18
Muu vaba aeg	18
Meede 4.2 Haridus.....	18
VIGRI.....	18
Lauka Põhikool	19
Ostetav haridusteenus.....	19
Koolibuss.....	19
Ainesektsioonid	20
Õpilaskodu	20
Muu haridus.....	20
Meede 4.3 Sotsiaalne kaitse ja tervishoid	20

Hooldajatoetus.....	20
Lauka Päevakeskus	20
Lauka Päevakeskus IPET	20
Koduteenused ja sotsiaaltransporditeenused	21
Hooldekoduteenus	21
Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse.....	21
Eluasemeteenused sotsiaalsetele riskirühmadele	22
Riiklik toimetulekutoetus	22
Sotsiaalhaldus.....	22
Eespool nimetamata sots. toetused, -teenused ja –kulud.	22
Töötute sotsiaalne kaitse	23
Üldvalitsemine	23
Volikogu.....	23
Vallavalitsus	23
Valimised	24
Muud valitsussektori teenused	24

Sissejuhatus

Eelarve on eelarveaasta põhitegevuse tulude, põhitegevuse kulude, investeerimistegevuse, finantseerimistegevuse ja likviidsete varade muutuse plaan koos täiendavate nõuete, volituste ja informatsiooniga, mis on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse vastava aasta tegevuste finantseerimisele.

Arengukava määrab kohaliku omavalitsuse prioriteetsed tegevussuunad ja eelarvestrateegia finantsprojektsiooni.

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFS) jõustumisega 1. jaanuaril 2012, muutus oluliselt kohaliku omavalitsuse (KOV) eelarve struktuur. Seni kehtinud kolme osaline eelarve muutus viie osaliseks:

- põhitegevuse tulud;
- põhitegevuse kulud;
- investeerimistegevused;
- finantseerimistegevused;
- muutused kassas ja hoiustes.

Oluline muutus oli artiklite jaotuses. Sama tegevusala kulud võivad olla erinevates eelarve osades. Seega näiteks allasutuse eelarve tegelik maht selgub siis, kui erinevates eelarve osades selle allasutuse artiklid summeerida.

KOFS järgi peab eelarves põhitegevuse kulude maht olema väiksem või äärmisel juhul võrdne põhitegevuse tulude mahuga. Seda nimetatakse eelarve põhitegevuse tulemiks. Mida suurem on eelarve põhitegevuse tulem, seda suurem on omavalitsuse finantseerimise võime.

KOFSi peamisteks eesmärkideks on:

- eelarvekorralduse kaasajastamine ja finantsjuhtimise moderniseerimine;
- eelarvekorralduse ja finantsarvestuse põhimõtete ühtlustamine ja tekkepõhise eelarvestamise regulatsiooni kehtestamine;
- eelarvestruktuuri muutmine vastavaks raamatupidamises ja erasektori finantsjuhtimises rakendatavatele esitlusviisidele;
- keskpika eelarvestamise põhimõtete rakendamine koos tulemuspõhise eelarvestamise aspektidega;
- arengukava koostamise ja eelarveprotsessi läbipaistvus ning avalikkusele pidev informatsiooni edastamine;
- tagamine. finantsdistipliini

2013 aasta valla eelarve on koostatud kassapõhiselt „Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse“ § 6 – 12 alusel. Eelarve koostamisel on kasutatud Rahandusministeeriumi poolt koostatud suvist majandusprognoosi.

Eelarve seletuskirjas antakse ülevaade peamiste tegevusvaldkondade eelarvetest põhitegevuse tulude, põhitegevuse kulude, investeerimistegevuse ja eelarve tulemi lõikes. Peamised tegevusvaldkondade eelarved on eelarves jaotatud meetmete lõikes ja sisaldavad eraldi alajaotusi koos eelarve sisu täpsustustega:

1. Elu- ja looduskeskkond
  - Meede 1.1 Elu- ja looduskeskkond
2. Ettevõtlus ja tööhõive
  - Meede 2.1 Ettevõtlus ja tööhõive
3. Tehniline infrastruktuur
  - Meede 3.1 Vesi ja kanalisatsioon
  - Meede 3.2 Teed ja transport
4. Sotsiaalkeskond
  - Meede 4.1 Kultuur, noorsootöö ja sport
  - Meede 4.2 Haridus
  - Meede 4.3 Sotsiaalne kaitse ja tervishoid
5. Üldvalitsemine

Erinevatele tegevustele on seatud eesmärgid ja indikaatorid eesmärgi täitmise mõõtmiseks ning seletuskirjas esitletakse eelnenud aastate tegelikud ja eelarveaastaks prognoositavad andmed.

Eelarve on koostatud üheks eelarveaastaks ja esitlusvaluutaks on euro.

Koostatud eelarves on majanduskulude taotlused läbi arutatud eelarvete käsutajatega.

Personalikuludes on arvestatud 5% tõusu võrreldes 2012 aasta personalikuludega ning töötasu alammäära tõusuga.

Reservfondi suuruseks on 6500 eurot ning omafinantseerimise fondi suuruseks 12 000 eurot.

Koondeelarve

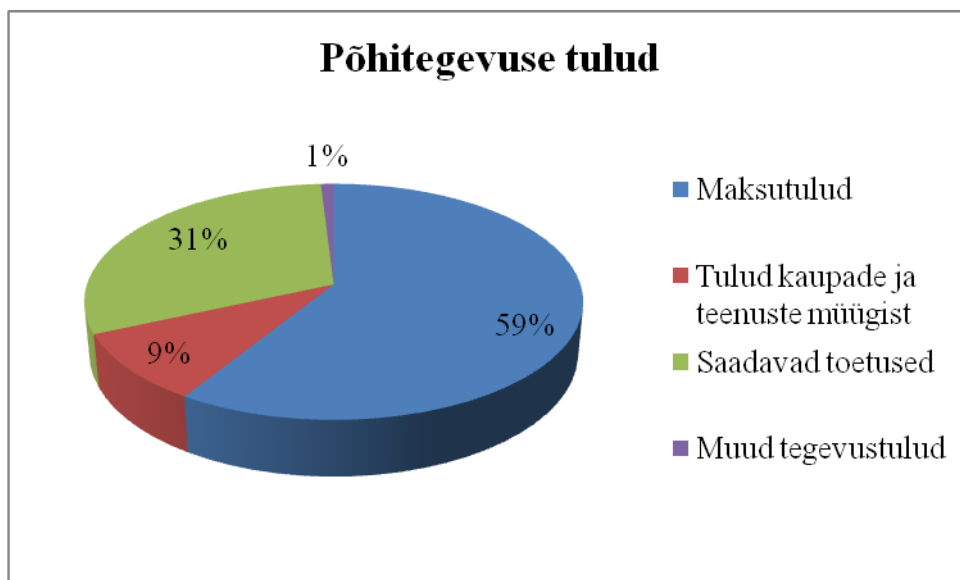
Kirje nimetus	2011 eelarve täitmine	2012 eelarve täitmine	2013 eelarve projekt
PÕHITEGEVUSE TULUD KOKKU	1 187 542,48	1 332 306,98	1 404 956,00
Maksutulud	728 850,00	806 763,00	827 000,00
Füüsilise isiku tulumaks	611 388,00	689 606,00	713 000,00
Maamaks	117 462,00	117 157,00	114 000,00
Tulud kaupade ja teenuste müügist	119 927,18	128 530,93	133 189,00
Saadavad toetused tegevuskuludeks	324 981,58	384 347,29	431 367,00
Toetusfond (lg 2)	204 757,00	217 882,00	196 414,00
Muud saadud toetused tegevuskuludeks	120 224,58	166 465,29	234 953,00
Muud tegevustulud	13 783,72	12 665,76	13 400,00
Sh kaevandamisõiguse tasu	12 467,51	6 504,00	10 000,00
Sh laekumine vee erikasutusest	766,97	4 017,00	3 000,00
Sh saastetasud ja keskkonnale tekitatud kahju	549,24	480,00	400,00
Sh muud eelpool nimetatamata muud tegevustulud		1 664,76	
PÕHITEGEVUSE KULUD KOKKU	1 157 524,08	1 227 109,97	1 347 557,00
Antavad toetused tegevuskuludeks	76 769,66	72 909,57	73 626,00
Sotsiaalabitoetused ja muud toetused isikutele	66 834,30	60 050,55	49 576,00
Sihtotstarbelised toetused tegevuskuludeks	7 786,51	8 015,73	20 055,00
Mittesihtotstarbelised toetused	2 148,85	4 843,29	3995,00
Muud tegevuskulud	1 080 754,42	1 154 200,40	1 273 931,00
Personalikulud	601 044,13	593 732,28	613 318,00
Majandamiskulud	475 046,66	557 769,35	644 513,00
Muud kulud	4 663,63	2 698,77	16 100,00
PÕHITEGEVUSE TULEM	30 018,40	105 197,01	57 399,00
INVESTEERIMISTEGEVUS KOKKU	19 067,20	-209 896,88	-13 280,00
Põhivara müük (+)	3 195,58	2 700,00	60 000,00
Põhivara soetus (-)	-23 769,35	-622 598,38	-855 697,00
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	61 052,00	417 431,28	791 407,00
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-12 782,00		
Finantstulud (+)	5,57	111,48	
Finantskulud (-)	-8 634,60	-7 541,26	-8 990,00
EELARVE TULEM	49 085,60	-104 699,87	44 120,00
FINANTSEERIMISTEGEVUS	-78 828,48	109 382,86	-44 120,00
Kohustuste võtmine (+)		195 945,00	51 055,00
Kohustuste tasumine (-)	-78 828,48	-86 562,14	-95 175,00
LIKVIIDSETE VARADE MUUTUS	-29 742,88	4 682,99	0,00

Kõrgessaare valla põhitegevuse tulude kogumaht 2013. aastal on 1 404 956 eurot ning põhitegevuse kulude kogumaht on 1 347 557 eurot. Investeeringutegevus on kokkuvõttes -13 280 eurot, millest põhivara planeeritakse soetada 855 697 euro ulatuses, mis kaetakse 791 407 euro ulatuses sihtfinantseeringuga, ülejäänud vahe kaetakse võõrvahendite ja põhivara müügi arvelt.

2013. aasta kavandatud **põhitegevuse tuleml** ehk põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe on 57 399 eurot. Põhitegevuse tulemi lubatav väärtus aruandeaasta lõpu seisuga on null või positiivne. Põhitegevuse tuleml mõjutab 2013. aasta investeeringuvõimet ning järgnevate perioodide eelarveid tervikuna.

Põhitegevuse tulud

Põhitegevuse tulud moodustavad maksutulud, tulud teenuste ja kaupade müügist, toetustest ning muudest tuludest.

Üksikisiku tulumaks laekub tulumaksuseaduse alusel. Maksu arvestab täismahus Maksu- ja Tolliamet ning kajastab füüsiliselt isikult saadud tulumaksust osa edasiantava maksuna KOV-le. Kohalike omavalitsuste füüsilise isiku tulumaksu osa suurendatakse 2013. aastal 0,17 protsendi võrra ja 2013. aastal on arvestatud laekumiseks 11,57 protsenti antud territooriumile registreeritud isikutelt laekunud üksikisiku brutotulust. Üksikisiku tulumaksu laekumise kasvuks prognoositakse 7,4% võrreldes 2012 aasta eelarvega.

Maamaks arvutatakse Keskkonnaministri 30.11.2001. aasta määruse nr 50 „Maa korralise hindamise tulemuste kehtestamine“ alusel määratud maatüki maksustamishinna ja maamaksuseaduse § 5 ettenähtud maamaksumäär 0,1–2,5% korrutamise tulemusel. Maksuäär kehtestab kohaliku omavalitsuse volikogu. Seoses Maamaksuseaduse muudatusega vähendatakse laekumist 3,5%.

Kaupade ja teenuste müügitulud on arvestatud vastava tegevusala omatuludesse.

Tulu liik	nimi	2011 aasta täitmine	2012 aasta täitmine	2013 aasta prognoos
32	Kaupade ja teenuste müük	130 232	133 869	133 189
320	Riigilõivud	5 065	3 075	3 500
3220	Laekumised haridusasutustelt	33 446	33 744	33 270
3221	Laekumised kultuuri- ja kunstiasutustelt	1 274	1 570	3 610
3222	Laekumised spordi- ja puhkeasutustelt	747	605	1 000
3224	Laekumised sotsiaalasutustelt	5 063	4 225	4 330
3225	Laekumised elamu- ja kommunaalasutustelt	11 015	12 069	9 620
3226	Laekumised keskkonnaasutustelt	13 454	14 586	7 000
3229	Laekumised üldvalitsemisasutustelt	987	1 075	5 359
3232	Laekumised muudelt majandusküsimustelt	47 717	50 025	52 600
3233	Üüri- ja renditulud	5 241	9 053	9 100
3237	Laekumised õiguste müügist	2 007	1 841	2 000
3238	Muu kaupade ja teenuste müük	4 215	2 001	1 800

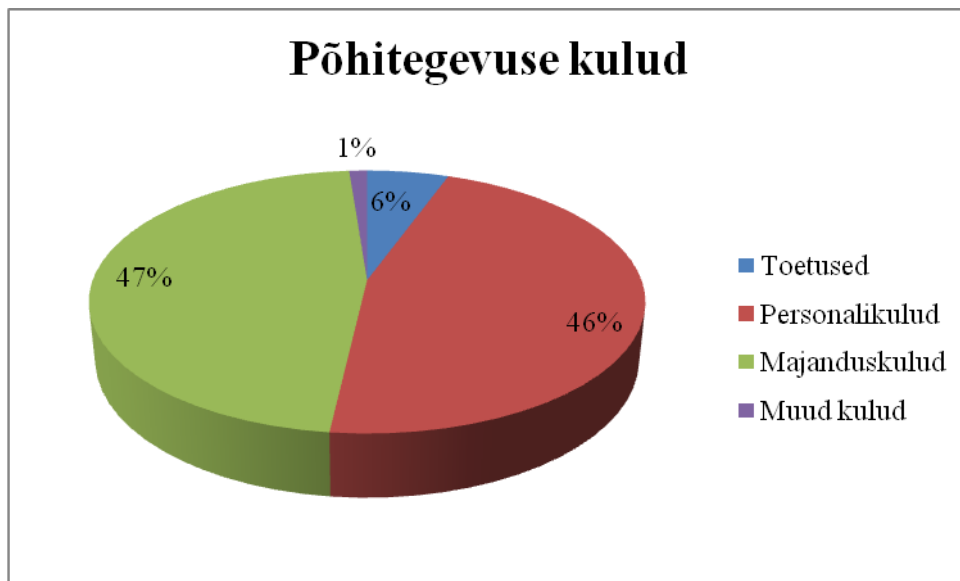
Sihtotstarbelisi toetusi jooksvateks kuludeks prognoositakse kultuuri-, sotsiaal- ja haridusasutuste projektideks, maakonna keskraamatukogust Kõrgessaare Raamatukogule raamatute soetamiseks;

Mittesihtotstarbelisi toetusi jooksvateks kuludeks planeeritakse riigieelarvest toetusfondi eraldisi 196 414 eurot, sellest hariduskulude toetuseks 177 804 eurot.

Põhitegevuse muude tulude eelarvesse prognoositakse tulusid vee-erikasutustasust, maavaralt ja saastetasust. Vee erikasutustasu laekub kohaliku omavalitsuse eelarve tuludesse veeseaduse alusel. Saastetasu ja maavara kaevandamisõiguse tasu laekub kohaliku omavalitsuse eelarvesse keskkonnatasude seaduse alusel. Saastetasu rakendatakse siis, kui saasteaineid heidetakse välisõhku, veekogusse, põhjavette või pinnasesse või kõrvaldatakse jäätmeid. Maavara kaevandamisõiguse tasu makstakse maavaravaru kaevandamise, kasutamise või kasutuskõlbmatuks muutmise eest.

Põhitegevuse kulud

Põhitegevuse kuludeks on toetused, personalikulud, majanduskulud ning muud kulud.

Antavad toetused eelarvest planeeritakse sotsiaaltoetusteks, mittetulundusühingutele tegevustoetusteks ja organisatsioonide liikmemaksudeks.

Personalikulude eelarvestamise aluseks on kinnitatud koosseisud, palga- ja töötasuastmestikud. Palgafondi arvestatakse koos tööandja maksudega. Lisaks töötasudele on personalikulude eelarvesse planeeritud vahendid töötajate õppelaenude põhiosade kustutamiseks ja neilt makstavateks erisoodustusmaksudeks, teenuste ostmiseks käsundus- või ühekordsete töövõtulepingute alusel.

Kulud õppelaenude põhiosade kustutamiseks ja erisoodustusmaksude tasumiseks kaetakse riigieelarvest.

Majandamiskulude eelarvest kaetakse kulud ruumide- ja hoonete majandamiskuludeks, jooksvaks remondiks, õppevahenditele, inventarile, infotehnoloogiale, koolitustele, alus-, põhi- ja keskharidusteenuse sisseostmiseks, riigilõivude ja loodusressursside kasutamise tasude maksmiseks jms.

Tabelis on võrdlus põhitegevuse kulude ja investeeringute kohta tegevusalade lõikes.

nimi	2011 aasta täitmine	2012 aasta täitmine	2013 aasta prognoos
ÜLDISED VALITSUSSEKTORI TEENUSED	131 464	144 108	190 575
Valla- ja linnavolikogu	8 588	8 957	9 200
Personalikulud	8 416	8 794	9 000
Majandamiskulud	172	164	200
Valla- ja linnavalitsus	106 485	118 007	141 275
Personalikulud	80 351	82 064	99 624
Majandamiskulud	24 951	35 742	41 451
Muud kulud	1 183	201	200
Reservfond	0	0	6 500
Muud kulud	0	0	6 500
muud valitsussektori teenused	4 514	8 503	12 610
Eraldised	4 418	8 403	10 050
Personalikulud	0	0	1 750
Majandamiskulud	96	100	810
Valitsussektori võla teenindamine	8 635	7 541	8 990
Muud kulud	8 635	7 541	8 990
Ülekanded valitsussektoris	3 243	1 100	12 000
Eraldised	3 243	1 100	12 000
MAJANDUS	129 749	139 059	318 049
Maakorraldus	11 718	11 728	12 520
Personalikulud	10 512	10 558	11 050
Majandamiskulud	1 206	1 170	1 470
Muu kütus	0	15 879	143 630
Rajatiste soetamine ja renoveerimine	0	15 879	141 110
Majandamiskulud	0	0	2 520
Vallateed-tänavad	30 815	34 884	89 899
Rajatiste soetamine ja renoveerimine	0	0	10 787
Majandamiskulud	30 815	34 884	79 112
Tuletornid kokku	74 450	58 547	54 850
Eraldised	1 541	0	0
Majandamiskulud	72 909	58 547	54 850
Tahkuna kordoni mü (militaarajalookeskus)	1 478	249	1 200
Majandamiskulud	1 478	249	1 200
Territoriaalne planeerimine	3 832	10 651	7 800
Majandamiskulud	3 819	10 651	7 800
Muud kulud	14	0	0
Muu majandus	8 933	7 371	9 350
Personalikulud	8 668	7 303	8 850
Majandamiskulud	265	68	500

KESKKONNAKAITSE	37 189	112 888	176 330
Jäätmekäitlus	2 825	2 564	2 870
Majandamiskulud	2 825	2 564	2 870
Heitveekäitlus	16 000	81 488	153 060
Rajatiste soetamine ja renoveerimine	0	65 047	143 660
Majandamiskulud	13 725	15 340	8 100
Muud kulud	2 275	1 101	1 300
Heakord, haljastus	18 364	18 304	20 400
Personalikulud	10 572	10 727	11 650
Majandamiskulud	7 792	7 577	8 750
Muu keskkonnakaitse	0	10 533	0
Majandamiskulud	0	10 533	0
ELAMU- JA KOMMUNAALMAJANDUS	39 362	520 506	467 217
Veevarustus	4 967	480 862	433 308
Rajatiste soetamine ja renoveerimine	0	465 497	421 408
Eraldised	-288	0	0
Majandamiskulud	4 063	13 969	3 800
Muud kulud	1 192	1 397	8 100
Tänavavalgustus	2 553	4 078	5 700
Majandamiskulud	2 553	4 078	5 700
Elamumajanduse haldamine	2 901	5 736	5 039
Eraldised	0	600	0
Majandamiskulud	2 901	5 136	5 039
Kalmistud	12 121	13 025	13 550
Personalikulud	10 538	10 698	12 200
Majandamiskulud	1 583	2 327	1 350
Hulkuvad loomad	0	450	300
Majandamiskulud	0	450	300
Kommunaalmajanduse haldus	16 820	16 355	9 320
Personalikulud	15 503	15 026	8 220
Majandamiskulud	1 317	1 329	1 100
VABA AEG, KULTUUR, RELIGIOON	173 256	234 008	159 201
Sporditegevus	12 792	9 855	11 100
Majandamiskulud	12 792	9 855	11 100
Noorsootöö ja noortekeskused	0	1 932	2 541
Majandamiskulud	0	1 932	2 541
Vaba aja üritused	4 562	962	50
Majandamiskulud	4 562	962	50
Kõrgessaare raamatukogu	25 860	28 409	30 610
Personalikulud	16 709	16 971	18 100
Majandamiskulud	9 151	11 438	12 510
Kõrgessaare Vaba Aja Keskus	84 135	151 555	90 900
Hoonete soetamine ja renoveerimine	3 168	64 176	0

Personalikulud	43 066	43 405	47 100
Majandamiskulud	37 901	43 974	43 800
Kultuuriüritused	8 884	6 648	9 200
Majandamiskulud	8 884	6 648	9 200
Seltsitegevus-MTÜde taotlus kokku	16 196	4 206	3 800
Eraldised	14 839	2 626	2 000
Majandamiskulud	1 356	1 580	1 800
Ringhäälingu- ja kirjastamisteenused	2 403	2 672	2 500
Majandamiskulud	2 403	2 672	2 500
Muu vaba aeg, kultuur, religioon, sh haldus	18 425	15 770	8 500
Eraldised	660	0	0
Majandamiskulud	17 765	15 770	8 500
HARIDUS	506 221	521 822	537 606
Lasteaiad Vigri	124 181	152 496	168 537
Personalikulud	89 528	108 863	119 033
Majandamiskulud	34 653	43 633	49 504
Lauka Põhikool	322 360	319 672	314 060
Hoonete soetamine ja renoveerimine	20 601	0	0
Eraldised	13 327	12 822	11 760
Personalikulud	223 015	210 115	219 902
Majandamiskulud	65 417	86 634	82 398
Ostetav haridusteenus	28 770	26 890	25 920
Majandamiskulud	28 770	26 890	25 920
Õpilasveo liinid- koolibuss	17 603	19 081	19 910
Eraldised	897	624	0
Majandamiskulud	16 706	18 457	19 910
Aineseksioonide tegevus, haridusüritused	1 958	2 040	30
Majandamiskulud	1 958	2 040	30
Õpilaskodu	10 097	10 353	8 000
Majandamiskulud	10 097	10 353	8 000
Muud abiteenused	1 253	1 393	1 150
Eraldised	66	130	0
Majandamiskulud	1 187	1 262	1 150
SOTSIAALNE KAITSE	195 876	190 195	224 533
Muu puuetega inimeste sotsiaalne kaitse	7 320	7 235	9 000
Eraldised	7 320	7 235	9 000
Lauka Päevakeskus	25 985	27 034	31 750
Personalikulud	16 210	17 333	17 760
Majandamiskulud	9 776	9 701	13 990
Koduteenused	26 164	26 010	18 420
Personalikulud	14 145	14 367	9 410
Majandamiskulud	12 020	11 643	9 010
Hooldekodu	1 007	0	3 720

Majandamiskulud	1 007	0	3 720
Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse	17	283	443
Eraldised	17	283	443
Töötute sotsiaalne kaitse	83 415	79 704	103 937
Eraldised	14 070	13 702	0
Personalikulud	35 438	19 185	0
Majandamiskulud	33 906	46 817	103 937
Eluasemeteenused - sotsiaalkorterid	812	757	1 210
Majandamiskulud	812	757	1 210
Riiklik toimetulekutoetus	18 599	17 781	20 015
Eraldised	17 903	16 431	18 013
Majandamiskulud	696	1 349	2 002
Sotsiaalhaldus	19 149	20 277	22 148
Eraldised	19	0	0
Personalikulud	18 113	18 288	19 670
Majandamiskulud	1 016	1 988	2 478
Muud sots.toetused, -teenused ja -kulud	13 408	11 116	13 890
Eraldised	11 090	8 955	10 360
Majandamiskulud	2 318	2 162	3 530

Investeeringistegevus

Investeeringistegevuse eelarveosasse võib Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse kohaselt planeerida põhivara soetust ja müüki, saadavat ja antavat sihtfinantseerimist põhivara soetuseks, osaluste soetust ja müüki, muude aktsiate ja osade soetust ja müüki, antavaid ja tagasilaekuvaid laene ning finantstulusid ja -kulusid.

Seaduses kasutatav põhivara soetuse mõiste sisaldab materiaalse ja immateriaalse põhivara soetust (sh raamatupidamise seaduse alusel ka renoveerimist, kuna renoveerimise tulemusena tehakse vara väärtuse tõstmiseks kulutusi, mille järel vara kasutatakse pikema perioodi jooksul kui üks aasta). Lisaks eelpool nimetatud andmetele planeeritakse investeeringistegevuse eelarveosasse põhivara soetusega kaasnev käibemaksukulu.

Põhivara soetus, osaluste soetus, muude aktsiate ja osade soetus, põhivara soetamiseks antav sihtfinantseerimine ja antavad laenud kajastatakse investeeringistegevuse eelarveosas seaduse kohaselt miinusega. Põhivara müük, osaluste müük, muude aktsiate ja osade müük, põhivara soetamiseks saadav sihtfinantseerimine ja tagasilaekuvad laenusummad kajastatakse investeeringistegevuse eelarveosas plussiga ning sellele liidetakse finantstulude ja -kulude vahe. Investeeringistegevuse eelarveosa kogusumma leidmine on vajalik eelarve tasakaalu, ülejäägi või puudujäägi õigeks arvestamiseks.

2013.aastal lõpetatakse pooleliolevad vee- ja kanalisatsiooni projektid Laukal ja Kõrgessaares. Plaanis on alustada Lauka Põhikooli küttesüsteemi üleminekut kohalikule küttele. Kajastatud kulude võrdlustabelis.

Põhivara müügiks on Sireeni maaüksus. Finantskuludes kajastatakse nelja laenu 2013.a intresse.

Finantseerimistegevus

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (KOFS) järgi kuuluvad finantseerimistegevuse eelarveosa koosseisu laenude võtmine, võlakirjade emiteerimine, kapitalirendi- ja faktooringkohustuste võtmine, kohustuste võtmine teenuste kontsessioonikokkulepete alusel ja võetud laenude tagasimaksmine, kapitalirendi- ja faktooringkohustuste täitmine, emiteeritud võlakirjade lunastamine ning tagasimaksed teenuste kontsessioonikokkulepete alusel. Finantseerimistegevuse kogusumma on üks komponent eelarve ülejäägi ja puudujäägi arvestamisel.

Finantsjuhtimise seadus pöörab suurt tähelepanu omavalitsuste võlakoormusele. Seaduse kohaselt on netovõlakoormus võlakohustuste ja likviidsete varade vahe aruandeaasta lõpu seisuga. Võlakoormuse arvestamisel lähtutakse netoarvestuse põhimõttest, et suuremas summas likviidsete vahendite olemasolul saaks omavalitsusüksustele võimaldada suuremas summas kohustuste võtmist.

Laenukohustused 2011 - 2013

Võetava kohustuse sihtotstarve	Võetava kohustuse maht		2011	2012	2013
Laen 1:	337 315	Põhisumma	53 340	53 340	39 745
		Intress	2 147	1 431	341
		Kohustuse jääk	93 085	39 745	0
Laen 2:	150 409	Põhisumma	16 868	16 868	16 868
		Intress	2 959	2 756	2 229
		Kohustuse jääk	96 992	80 124	63 256
Laen 3:	68 961	Põhisumma	8 620	8 620	8 620
		Intress	2 869	2 561	2 079
		Kohustuse jääk	50 284	41 664	33 044
Laen 4:	247 000	Põhisumma		7 734	29 940
		Intress		1 264	4 134
		Kohustuse jääk	0	239 266	209 326

Likviidsed varad

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse alusel kuuluvad likviidsete varade muutuse eelarveosa koosseisu raha ja pangakontode saldo muutus, rahaturu- ja intressifondide aktsiate või osakute saldo muutus ning soetatud võlakirjade saldo muutus.

Kohalikel omavalitsustel võib olla pangadeposiite ja väärtpabereid, mida käsitletakse seaduse kohaselt likviidsete varadena, kui neid saab vahetada suhteliselt lühikese ajaperioodi jooksul raha vastu ja neil puudub oluline turuväärtuse muutuse risk. Kohaliku omavalitsuse üksuste osalusi, muid aktsiaid ja osasid, nende väärtpaberite soetust ja müüki kajastatakse investeerimistegevuse eelarveosas.

Likviidsete varade saldo suurenemine kajastatakse eelarves plussiga, saldo vähenemine kajastatakse miinusega. Sarnaselt investeerimis- ja finantseerimistegevuse tulemite kajastamisele on vastav regulatsioon vajalik eelarve ülejäägi või puudujäägi arvestamiseks. 2013.a likviidsetes varades muutusi ei planeerita, kuna vaba jääki ei ole.

Eelarve tegevuste ja meetmete lõikes

Meede 1.1 Elu- ja looduskeskkond

Elu- ja looduskeskkonna kasutamine on säästlik ning on välditud sellele kahju tekitamast. Olemasolevaid ressursse kasutatakse läbimõeldult ja säästvalt. Säilinud on väärtuslike külamiljööalade omapära, nende looduslike motiivide ja kultuuriliste vormide väljakujunenud suhe. Pärandkultuuriobjektide olemasolu ja tähtsus on teadvustatud. Valla elanikud omavad tugevat kodukoha identiteeti ja hoiavad seda.

Jäätmemajandus

Prügivedu valla ja allasutuste objektidelt.

Heakord

Kõrgessaare aleviku heakord, teiste valdkondade (kalmistud, jäätmemajad, bussiootekojad, allasutused) varustamine.

Elamumajandus

Üldeesmärk: Olemasolevate ruumide kasutus on ökonoomne ja optimaalne.

Vallal on praegu kolm elamispinda: Käina tee 28-7, Lauka küla 49,78 m², Käina tee 14-16, Lauka küla 76,2 m², Käina tee 14-17, Lauka küla 90,1 m².

Tuludes laekumine ruumide üürist ning samade eluruumide otsekulud, mis kaetakse üürnike poolt. Uuest aastast tõstetakse üürihinda, kuna laekuv üüritulu ei kata enam ära korteriühistutele makstavat üldkulu.

Elamumajandusega on seotud osalemine värvikampanias; see kulu on planeeritud omafinantseerimise fondi summas 1000 eurot.

Kalmistud

Kalmistute hooldus ja majandamine

Hulkuvad loomad

Peremehetute ja hooletuse jäätud koduloomade hooldus

Muu kommunaalmajandus

Vallale kuuluva tehnilise taristu korrashoid ja hooldus. Osaline personaali üleminek Kärkla Veevärgi koosseisu. Ettevalmistus valla majandamisüksuse loomiseks alates 01.01.2014

Meede 2.1 Ettevõtlus ja tööhõive

On soodustatud majanduse mitmekesistumist ning väikeettevõtluse arengut, võimaluste piires toetatud vajaliku infrastruktuuri väljaarendamist. Külustus- ja vabaajavõimalused on välja arendatud komplekselt põhimõttel, et on saavutatud regionaalne tasakaal vallas. Valla kui terviku konkurentsivõime on tugev, maine positiivne. Siin on mitmekesised võimalused valla külastamiseks aastaringselt.

Maakorraldus

Ametijuhendiga ettenähtud ülesannete täitmine

Tuletornid

Peaesmärk: Meie tuletornid seostuvad jätkuvalt Hiiumaa positiivne külastuselamusega.

2013 koostatakse Kõrgessaare valla turismi- ja puhkemajanduse arengukava.

- Korraldatakse konkurss Ristna tuletorni kompleksis operaatorteenuse osutamiseks;
- Viiakse lõpule konkurss Tahkuna tuletorni kompleksis operaatorteenuse osutamiseks;
- Trükitakse juurde voldikuid tuletornide kohta eesti keeles a⁷ 5000 tk. (*saksa, inglise, soome, vene, läti keeltes on olemas*). Viimati trükiti neid juurde 2009.a.

Kõpu tuletorn: kuludes elekter, korrashoiuvahendid, reklaam kataloogides, portaalides, vesi jms.

Muud tegevused täpsustuvad läbirääkimistes Veeteede Ametiga.

Tuludes laekumine pääsmete müügist ning kinnistu „Kõpu majakas“ renditulu Pharus OÜ; rendileping viimasega kehtib kuni 16.10.2021.a.

Tahkuna tuletorn : kuludes elekter, korrashoiuvahendid, reklaam kataloogides, portaalides, jms.

Muud tegevused täpsustuvad läbirääkimistes Veeteede Ametiga. Planeeritud on teha jooksvat remonti Tahkuna tuletornis sees enne hooaja algust.

Järgmisel aastaks on kavandatud üks klaasikunstnike tööde näitus tornis sees (01.06.-31.08.12; Helen Jaaksoo ja Karin Mölder). Näituse on seotud 2013aastal Hüti klaasikoja 385 aastapäeva üritustega.

Ristna tuletorn : kuludes elekter, korrashoiuvahendid, reklaam kataloogides, portaalides, jms.

Muud tegevused täpsustuvad läbirääkimistes Veeteede Ametiga.

Tahkuna militaarmuuseum

Üldeesmärk: Militaarajaloomuuseum on avatud ja rohkelt külastatav.

Tahkuna kordoni mü on antud tasuta rendile MTÜ Hiiumaa Militaarajalooseltsile, kelle eestvedamisel on sinna rajatud Hiiumaa militaarmuuseum. Tuludes ja kuludes on MTÜ poolt kaetav elektrikulu.

Planeerimine

Kõrgessaare sadama tööstusala ja Ristna tuletorni ümbruse planeeringute vastuvõtmine ja kehtestamine. Töös on Kirikulahe ja Künaaugu äärsed maaala planeering.

Muu majandus

Ehitusnõunik, alates 2014 maa - ehituse - planeeringute koordineerimine ühelt ametikohalt.

Meede 3.1 Vesi ja kanalisatsioon

Valla ühisveevärgist joogivett saavatele elanikele on tagatud aastaringselt kvaliteetne joogivesi, vallas kasutatakse põhjavett säästlikult ning valla territooriumil on tagatud tuletõrje veevarustus. Kõrgessaare vallas on korraldatud reovete ärajuhtimine nii, et on välditud põhjavee reostus, pinnasesse infiltratsioon on võimalikult väike ja loodusesse suunatav reovesi vastab normatiividele.

Heitveekäitlus

Kõrgessaare ja Lauka reoveealadelt elanikkonnalt ja asutustelt reovee kogumine ja nõuetekohane puhastamine enne loodusesse suunamist. Tehniline ja õiguslik ettevalmistus liitumiseks Kärkla Veevärgiga tähtajaga 01.juuli 2013

Veemajandus

2013. a eesmärk ja vahendid eesmärgi saavutamiseks: Kõrgessaare aleviku ja Lauka küla varustamine kvaliteetse joogiveega ja vallale kuuluvate pumplate (Kõpu, Luidja, Paope) hooldus. Kõrgessaare ja Lauka ühisveevärgi tehniline ja õiguslik ettevalmistus Kärkla Veevärgiga liitumiseks alates 01.juuli 2013. Kasutusõiguse seadmine ca 70 kinnistut.

Investeeringutes on Lauka ja Kõrgessaare ÜVK projektide lõpetamine, rahastajaks KIK ja omaosalus kaetakse laenuga.

Meede 3.2 Teed ja transport

Igal aastaajal on tagatud teede hea läbitavus ja sõidetavus ning valla territooriumil olevad riigiteed on mustkatte all vastavalt üldplaneeringus kavandatud ning vallateed on tolmuwab. Ühiskondliku transpordi ootekohad (näiteks bussiootepaviljonid, - peatused) on optimeeritud ning kasutajatele on tagatud esmane mugavus ja turvalisus. On tagatud tänavavalgustus suuremates keskustes üldkasutatavatel tänavatel ning avalike hoonete, rajatiste juures.

Valla teed

Valla teede ja tänavate hooldus ning remont.

Investeeringutes Mudaste tee remont, rahastajaks KIK.

Tänavavalgustus

Tagada pimedal ajal Kõrgessaare ja Lauka kvaliteetne üldkasutatavate alade valgustus.

Meede 3.3 Soojamajandus

Optimaalseimal viisil on tagatud soojusenergiaga varustus valla asutustes. Avalikel objektidel kasutatakse alternatiivseid küttevõimalusi.

Küttemajandus

Ettevalmistused kohalikule küttele üleminekuks (Kõrgessaare aleviku ja Lauka küla energiamajanduse arengukava) ja Lauka PK pelleti katlamaja ehitus KIK investeringute toel. Vähendada kütteõli kasutust ja olla sõltumatu fossiilsete kütuste kasvavast Hinnatõusu survest.

Meede 4.1 Kultuur, noorsootöö ja sport

On loodud võimalused inimeste vabaks eneseväljenduseks ja loominguliseks tegevuseks rahuldamiseks elanike kultuuri-, haridus-, teabe- ja meelelahutusvajadusi. Kultuurikalender on mitmekesine ning pakub uut ja huvitavat igas eas inimestele.

Tingimused on loodud noortele arendavaks tegevuseks, mis võimaldab neil oma vaba tahte alusel tegutseda väljaspool perekonda, õppekava ja töö. Noorte aktiivsus ja omaalgatus uute ideede ja projektide arendamisel ning ürituste korraldamisel leiab igakülgset toetust.

Elanikud on omaks võtnud tervist säilitavad ja taastavad vaba aja veetmise võimalused. On loodud seda soodustavad tingimused, väärtustatakse ja harrastatakse tervisesporti ning on olemas ja rakendatakse toetussüsteemi võistlusspordi toetamiseks.

Vaba aja üritused

Kuludes on www.lestafest.ee veebimajutuse aastamaks. Kõikide muude ürituste, ettevõtmiste projektide jne toetuseks eraldatakse vahendeid vajadusel ja võimalusel ühekordsete avalduste alusel vallavalitsuse korraldusega omafinantseerimise fondist või reservfondist.

Raamatukogu

Kasutajate rahulolu tagamine põhiteenuste ja neid toetavate teenuste jätkuva arendamise kaudu. Raamatufondi vastavus kasutajate ootustele ja vajadustele, professionaalne teenindus.

Kõrgessaare Vaba Aja Keskus

Sporadis planeeritud kulud saalihoki edendamiseks. Üritusteks on kavas korvpalliturniirid, kepikõnnipäev, jalgrattasõit, Jaanijooks, Luidja rannavolle, Luidja triatlon, tänavakorvpalliturniir, Viskoosa CUP, Kadriturniir.

Kultuurialasteks tegevusteks on plaanis Eesti Vabariigi 95.aastapäeva tähistamine, vastlapäev, kevade tervitamine, emadepäeva üritus, lastekaitsepäeva tähistamine, valla jaaniõhtu, pargimuusika kontserdid, kooli minejatele kokkusaamine, hingedepäeva kontsert, I adventiküünla süütamine, koduste laste jõulupidu, vallarahva jõulupidu, uusaastöö VAKis. Lisaks tegevused kunstiringile ja noortekeskuse toimetustele.

VAKis tegutsevad järgmised ringid:

- Võrkpall – 2 rühma, 30 osalejat
- Saalihoki – 2 rühma 22 osalejat
- Tantsu- ja liikumisrühm – 21 osalejat
- Tantsurühm Ungrulust – 15 osalejat
- Tantsurühm Siidipaid – 10 osalejat

- Kunstiring – 3 rühma 23 osalejat
- Lastekoor – 14 osalejat
- Lauka segakoor – 26 osalejat
- ESF projekti raames kokandusring – 2 rühma 25 osalejat

Seltsid

Peaesmärk: seltsid on aktiivsed ja tegusad

Tuludes MTÜ Lauka piirkonna külaarendusseltsi poolt kinnimakstav vee- kanalisatsiooni ja elektrikulu ning Luidja maja vee ja elektrikulu.

Kuludes seltside tegevuskulu toetus ning majanduskulud (Lauka, Luidja). Tegevustoetuse summa on 800 euro võrra vähenenud võrreldes 2012 aastaga.

Valla Teataja

Valla Teataja väljaandmine üks kord kuus. Elanike informeerimine ja kaasamine. Vajadusel lisalehtede rahastus omafinantseerimise fondist.

Muu vaba aeg

Peaesmärk: mitmekesistada valla spordi- ja kultuurielu maakonnaülestes üritustega. Tuua selle läbi positiivset tust nii vallale kui maakonnale ja lisatulu meie ettevõtjatele.

Kuludes valla tunnusürituse Lestafesti elluviimine, seekord siis kolmandat korda. Tuludes 500 eurot (müügikohamaks, eelmiste aastate atribuutika müük).

Hüti klaasikoja 385 aastapäeva tähistamine toimub vaid siis kui saame toetust fondidest; kaasfinantseering omafinantseerimise fondist. Viimasest teotatakse tegelike projektide rahastuste saamise korral Hiiumaa I suusamaratoni, Hiiumaa III jooksumaratoni ning Hiiumaa II rattakrossi.

Meede 4.2 Haridus

Kõrgessaare vallas on tagatud elanikele võimalus omandada kvaliteetne ja konkurentsivõimeline alus- ja põhiharidus, toetatakse ja soodustatakse elukestvat õpet, erivajadustega õppijate vajadustega on arvestatud.

VIGRI

Lasteaed on ainuke alusharidust andev õppeasutus Lääne-Hiiumaal.

Meie missioon: Oleme lasteaed, kuhu laps tahab tulla, kuhu lapsevanem tahab oma last tuua, kus töötaja tahab töötada.

Meie peaesmärk: koostöös lapsevanematega loome lastele arengut soodustava ja individuaalsust arvestava turvalise kasvukeskkonna.

Seisuga 01.10.2012 käib lasteaias 45 last.

Prognoositavad arvud 2013 sügiseks vastavalt: sõim-13 (kuni 3a), noorem aed-19 (3-4a), keskmine aed -15 (5-6a)

Lasteaia tugevus on tema haritud, suurte kogemustega ja püsivas kaadris. Et säilitada ja motiveerida oma kaadrit ja õppe-kasvatustöö kvaliteeti, taotlen palgatõusu. Praegune palk kehtib 2008 aastast. Vajalik on asendustasude olemasolu haiguslehtede ja koolitustel osalejate asendamiseks.

Lasteaedade miinimumkoosseisudes on ettenähtud nii liikumis- kui muusikaõpetaja. Oleme saanud 0,5 muusikaõpetajat ja muusik on teinud ka 1x nädalas liikumist koos muusikaga, kuid

puuduva 0,25 liikumist on teinud rühmaõpetajad tasuta. Ehk oleks võimalik viia kohad ja palgad ka vastavusse: 0,5 liikumist ja 0,5 muusikat?

Lasteaia omatulude real oleme arvestanud tasulist tantsuringi. 2012 lõpetame osalustasuga 6.40, uuest aastast oleks ühe lapse tantsuringis osalemise tasu 7.00 eurot. See kataks juhendajate tasu.

Õppekulu on arvestatud praeguste laste arvu ja loodetava arvuga sügisest. Laste toiduraha summasid on suurendatud, kuna hinnad on tõusnud. Osaleme alates oktoobrist ka PRIA piima-, juur- ning puuviljatoetuses.

Osaleme veebruarist-maini 2013 KIK-i projektis "Lasteaed Vigri lapsed meremaailma avastamas". Taotlus on esitatud EAS-le 2013 aastaks „Lasteaed Vigri mänguväljaku parendamine“ 1710.00.

Lauka Põhikool

2013 a. eelarve taotluses omavalitsuse poolne osa.

Koolis toimib klaveriklass viie õpilasega, kasvatusrühm, mudilaskoor, näitering ja muu klassiväline tegevus.

Kuludes personali- ja majanduskulud.

Ostetav haridusteenus

Peaeesmärk: Õpilastel on võimalus õppida sobilikus koolis

Seisuga 11.11.2012 õppis: Noarootsi Gümnaasiumis- 2 õpilast, Kärdla Ühisgümnaasiumis I- II aste -16 õpilast (sh 1 laps toimetulekuõppel olevate õpilaste klassis), Kärdla Ühisgümnaasiumis III aste – 16 õpilast (sh 12.klassis 7 õpilast; mittetatsionaarses õppes 5 inimest), Kõpu Internaatkoolis 2 õpilast, Gustav Adolphi Gümnaasiumis – 2 õpilast (sh mittetatsionaarses õppes 1 inimene). Tallinna täiskasvanute gümnaasiumis 1 õpilane, Viira koolis 1 õpilane. Kärdla lasteaias 2 last, Kuressaare Ida-Niidu Lasteaed 1 laps.

Koolibuss

Alaeesmärk: Koolipäevadel on tagatud õpilastransport; õigustatud isikud saavad toetust sõidukulude hüvitamiseks (sõidukaardid, piletid);

Kuludes dotatsioon GoBus AS 9 kuud; septembrist arvestatud hinnatõusuga +5% võrreldes kuni 31.05.2013 kehtiva maksega. Sõidukaartidega sõitmise kulu; lapsevanematele hüvitatav sõidukulu (0,16 eurot / km). Gümnaasiumis õppijatele hüvitatav ühistranspordipiletite kulu (kaks korda nädalas marsruudil kodu- kool- kodu).

PGS § 49 (3) Kui elukohajärgses koolis ei ole võimalik korraldada õpet tulenevalt õpilase hariduslikust erivajadusest, on õpilase elukohajärgne vald või linn kohustatud koostöös teiste koolide ja kooli pidajatega tagama õpilasele hariduse omandamise võimalused nõustamiskomisjoni soovitude kohaselt. Kui õpilane asub nõustamiskomisjoni soovitusel õppima väljaspool elukohajärgse valla või linna haldusterritooriumi asuvasse kooli, on elukohajärgne vald või linn kohustatud korraldama transpordi või hüvitama õpilase sõidukulud. Antud juhul on üks õpilane suunatud nõustamiskomisjoni soovitude kohaselt erivajadusega õppeklassi Kärdla Ühisgümnaasiumi juures. Vallal ei ole võimalik korraldada transporti Kärdlasse, lapse viib kooli ja toob koju lapsevanem.

Ainesektsioonid

Alaeesmärk: Ainesektsioonide tegevuskavades planeeritu saaks ellu viidud vajalikus mahus. Alates 2013 eelarveaastast vahendite kasutus läbi Hiiumaa Omavalitsuste Liidu.

Õpilaskodu

Alaeesmärk: 4 õpilasele tagada koht õpilaskodus. 1 õpilane on Viira kooli õpilaskodus. Kõik kulud kaetakse riikliku toetuse arvelt.

Muu haridus

Alaeesmärk: HUPS täiendavate teenuste võimaldamine neile, kes seda vajavad. Maht on arvestatud praegu sama kui 2012 aastal; Teenuse osutaja eripedagoog S. Reinmets.

Meede 4.3 Sotsiaalne kaitse ja tervishoid

Sotsiaalvaldkonna tegevuse eesmärk on valla eelarveliste vahendite abil tagada õigusaktidega sotsiaalvaldkonnale pandud kohustuste täitmine ja Kõrgessaare valla elanike iseseisva toimetuleku toetamine erinevate vajalike sotsiaalteenuste osutamise ja perede toimetulekut soodustavate toetuste maksmise kaudu. Sotsiaalhoolekande sihtgrupiks on puuetega inimesed, eakad, lapsed, lastega pered ja teised sotsiaalhoolekannet vajavad isikud, s.h. töötud.

Hooldajatoetus

Eesmärk: Kõrgessaare valla raske või sügava puudega isikutele vajaduse korral igapäevase või ööpäevaringse kõrvalabi, juhendamise ja järelevalve tagamine. Aastatel 2014-2016 erilisi muudatusi ette näha ei ole. Kulud 2013 aasta eelarvesse on planeeritud vastavalt Kõrgessaare Vallavolikogu 20. märtsi 2009 määrusele nr 64 „Hooldajatoetuse maksmise tingimused ja kord“, mille alusel makstakse puudega isiku hooldajale hooldajatoetust. Toetuse suurus on üle 16 aastase raske puudega isiku hooldajale 15,34 eurot kuus (hetkel 14 hooldatavat, lisandub 1) ja sügava puudega isiku hooldajale 25,56 krooni kuus (hetkel 4 hooldatavat, lisandub 1. Vallavalitsus tasub hooldajatoetust saava 3 isiku eest sotsiaalmaksu Sotsiaalmaksuseaduse § 6 lõike 1¹ alusel 91,75 eurot kuus, lisandub 1 isik.

Lauka Päevakeskus

Arengukava alusel Lauka Päevakeskuse töö korraldamine ametiruumides Laukal ja päevakeskuse ruumides Valitsejamajas, päevakeskuse tegevuse laiendamine; tegevuste läbiviimine vastavalt ürituste kavale ja eelarves olevatele vahenditele

Tulu päevakeskuse teenuste osas väheneb võrreldes 2012.aastaga 160-lt 150-le eurole: päevakeskuse teenuseid kasutavate koduhooldusteenusel olevate inimeste arv on vähenenud.

2013.aasta tegevuste kava koostamisel on aluseks võetud: eakate ja päevakeskuse noorte koosviibimisel koostatud tegevusplaan, kooskõlastatud tegevused valla allasutustega (Vigri, Lauka Põhikool), teiste valdade eakate ühendustega, eakate tantsurühmadega; maakondlikud tantsupäevad kooskõlastatud Hiiumaa tantsujuhtidega; 3-päevane üle-eestiline erivajadustega inimeste teatripäevade festival kooskõlastatud Raplamaa puuetega inimeste ühendusega.

Lauka Päevakeskus IPET

Riikliku hoolekandeteenuse, igapäevaelu toetamise teenuse, töö korraldamine Laukal ja päevakeskuse ruumides Valitsejamajas; 5-le teenusel olevale kliendile teenuse osutamine vastavalt nende suunamisotsustes soovitatud tegevustele.

Sotsiaalkindlustusameti poolt rahastatakse tegevusloa alusel igapäevaelu toetuse teenust vastavalt sõlmitud halduslepingu lisale, kus on määratud kindlaks erihoolekandeteenuse maht, maksimaalne maksumus.

Tulude arvestusel on aluseks võetud 2012.a., kus maksimaalne maksumus igapäevaelu toetamise teenusel olev klient 88.71 €/ kuus, aastas 1064.52; osutame teenust 5 kliendile.

Kuludes tegevusjuhendaja personalikulud, igakuulised tegevused klientidega: köögitoimkonnad, ujulapiletid, üritused, tähtpäevad, käelised tegevused, osalemine eakate üritustest, välisüritused, materjalid tegevusteks jm.

Koduteenused ja sotsiaaltransporditeenused

Koduteenuste osutamise eesmärgiks on isiku abistamine vastavalt tema vajadustele eluruumis vajalike tegevuste läbiviimisel või asjaajamisel. KOV on kohustatud tagama kvaliteetse teenuse kättesaadavuse.

Sotsiaaltransporditeenuse osutamisega tagatakse teenuste kättesaadavus isikutele, kellel ei ole võimalik kasutada ühis- ega isiklikku transporti oma terviseseisundi tõttu.

Koduteenuseid osutatakse Kõrgessaare Vallavolikogu poolt 11. juunil 2010 kehtestatud määruse nr 11“ Koduteenuste loetelu ning nende osutamise tingimused ja kord Kõrgessaare vallas“ alusel ja sotsiaaltransporditeenust Kõrgessaare Vallavalitsuse 05. märtsi 2009 määruse nr 02“ alusel. Koduteenuste ja sotsiaaltransporditeenuste osutamist hakkab alates 01.01.2013 koordineerima Lauka Päevakeskus kui sotsiaalteenuseid osutav asutus. Seoses töökoormuse vähenemisega koondatakse alates 01.02.2013 üks hoolekandetöötaja.

Koduteenuste ja sotsiaaltransporditeenuste osutamiseks on kasutusliisinguga soetatud kaubik Ford Transit. Koduteenuste osutamise lepingud on hetkel sõlmitud 8-1 isikul, lisaks on 2013. aastal planeeritud sõlmida lühiajalisi koduteenuste osutamise lepinguid kahe isikuga paariks kuuks aastas. Teenuse saajad tasuvad vastavalt sõlmitud lepingule 7% - 10% oma pensionist. Koduteenuste lepinguid omavate isikute arv on iga aastaga vähenenud ja ilmselt jääb lähiaastateks (2014-2016) stabiilseks.

Kuludes hoolekandetöötajate personalikulud, lisanduvad majanduskulud, milles on planeeritud mobiiltelefonide kulud, bürookulu, lähetused seoses hooldatavate ja sotsiaaltransporditeenuse saajatega mandrile arsti juurde, koolituskulud ja med/hügieenitarbe. Suurim kuluartikkel on sõidukite ülalpidamiskulu.

Hooldekoduteenus

Tagatud on hooldekoduteenuste kättesaadavus olukorras, kus abivajajal ja/või tema lähedastel ei ole võimalik teenuse eest täies mahus tasuda.

Sotsiaalhoolekande seaduse kohaselt on kohaliku omavalitsuse ülesandeks sotsiaalteenuste, s.h. hooldekoduteenuse korraldamine. Kõrgessaare valla hooldekoduteenust vajavatele eakatele ostetakse üldjuhul teenust Hiiu Maakonna Hooldekeskus SA-st. 2013 aastaks kehtivaid lepinguid omasteta isiku hooldamiseks ei ole. Praegu koduteenuseid kasutaval ühel omasteta isikul võib tekkida 2013. aastal tekkida reaalne vajadus hooldekoduteenuse järele. 2013 aasta eelarvesse planeeritakse vallapoolne osa ühe isiku eest odavaima teenuse hinna järgi.

Muu perekondade ja laste sotsiaalne kaitse

Eesmärk on puudega lapse turvalisuse suurendamine olukorras, kus last hoiab ajutiselt võõras, mitte lapsega koos elav inimene (lapsehoiuteenust osutav isik omab litsentsi ja tervisetõendit) Sihtotstarbelist eraldust riigilt 2013. aastal ei tule.

Eluasemeteenused sotsiaalsetele riskirühmadele

Võimaldada eluruumi kasutamine isikule, kes ise ei ole võimeline seda endale või oma perekonnale tagama. KOV kohustus.

Sotsiaalhoolekande seadus § 14 järgi on kohalik omavalitsus kohustatud andma eluruumi isikule või perekonnale, kes ise ei ole suuteline ega võimeline seda endale või oma perekonnale tagama, luues vajaduse korral võimaluse sotsiaalkorteri üürimiseks. Aluseks on Kõrgessaare Vallavolikogu 21. detsembri 2000 määrusega nr 32⁶ kehtestatud „Sotsiaalkorteri üürile andmise ja kasutamise korra kinnitamine“.

Ühetoaline kõigi mugavustega sotsiaalkorter asub aadressil Näkmani 5-14 ja on planeeritud puudega isiku või väikese pere majutamiseks, hetkel kasutuses ei ole (planeeritud jooksev remont 20 eurot). Ühetoaline korter Tööstuse 28 on kasutuses, vajab uut ahju. Vajaduse korral võetakse eluasemeteenuse osutamiseks kasutusele Käina tee 14-16 asuv kolmetoaline munitsipaalkorter.

Riiklik toimetulekutoetus

Toimetulekutoetuse maksmise eesmärk on tagada kokkulepitud minimaalne elustandard neile leibkondadele, kes ei suuda teenida piisavat sissetulekut muudest allikatest.

Toimetulekutoetust määrab ja maksab vallavalitsus Sotsiaalhoolekande seadusega kehtestatud ulatuses, tingimustel ja korras valla- või linnaeelarvesse riigieelarvest laekunud vahenditest. Toimetulekutoetuse arvestamiseks ja määramiseks vajalikud piirmäärad on kehtestatud Kõrgessaare Vallavolikogu 14. mai 2010 määrusega nr 10 „Eluruumi alaliste kulude piirmäärade kehtestamine toimetulekutoetuse määramisel“. Esialgelt on 2012 eelarvesse planeeritud summad 2012 aasta alusel.

Sotsiaalhaldus

Eesmärk on sotsiaalhoolekande korraldamine ja hoolekandeliste meetmete väljatöötamine ja arendamine Kõrgessaare vallas lähtuvalt kehtivast seadusandlusest ja kohalikest probleemidest.

Kuludesse on planeeritud sotsiaalnõuniku ning lastekaitse- ja peretöö spetsialisti personali- ja majanduskulud.

Eespool nimetatud sots. toetused, -teenused ja –kulud.

Eesmärk on inimese või perekonna toimetuleku soodustamine.

Eelarvesse on planeeritud vastavalt Kõrgessaare Vallavolikogu 10. veebruari 2012 määrusele nr 49 „Kõrgessaare valla eelarvest lapsetoetuse määramise ja maksmise kord“ lastetoetus kolmes osas makstav 64-eurone toetus.

Vastavalt Kõrgessaare Vallavolikogu 12. augusti 2011 määrusele nr 36 on eelarves koolitoetus 73-le õpilasele a´35 eurot.

Kõrgessaare Vallavolikogu 20. oktoobri 1999 määruse nr 384 „Lastevanemate tasude hüvitamisest järgmisel aastal kooli minevatele Kõrgessaare valla lastele“ alusel on eelarvesse planeeritud lasteaias Vigri õppetoeetus kooliminevale lapsele. Toidukulude katmist valla sotsiaalvaldkonna eelarvest reguleerib Kõrgessaare vallavolikogu 09. septembri 2005 määrus nr 01 „Koolieelse lasteasutuse toidukulude katmise kord“ ning eelarvesse on planeeritud vastavalt sellele.

Matusetoetuse arvestamise aluseks on Kõrgessaare Vallavolikogu 14. septembri 2007 määrus nr 37, mille kohaselt makstakse matusetoetust 64 eurot prognoosi kohaselt 20 korral. Ühekordne ravitoetus ja ühekordne peretoetus on eelarvesse planeeritud seoses jätkuvast keerulisest majanduslikust olukorrast ja sellest tulenevalt abivajadusest valla elanike hulgas.

Toetus Hiiumaa Pensionäride Ühendusele tegevuskuludeks.

Juubilaride, kuldpulmaliste ning üle 86 aastaste eakate sünnipäevalilled ja kaardid on eelarvesse arvestatud Kõrgessaare Vallavolikogu 18. detsembri 2009 määruse nr 02alusel.

Sõidukite ülalpidamiskulude alla on arvestatud ühele perekonnale määratud tugiisiku transpordikulu (arst jms), sotsiaaltransporditeenus, transporditeenus lastelaagrisse, multiprobleemsete perede (SKA projekt kuni dets 2013) transpordikulude kompenseerimine.

Sotsiaalteenuste real on kajastatud 50% soodustusega lastelaagri tuusikud 10 lapsele a`32 eurot, eakate ja puuetega inimeste ülehiiumaaliste üritustega seotud transpordikulu, ravikindlustamata isikute raviteenus, hooldusravi osaline kompenseerimine, tugiisiku teenus, võlanõustamise teenus ja invatransporditeenus, laste psühhiaatriline nõustamine (Kalvo), häirenuputeenus, suuhügienisti jätkuteenus lastele, koolituse jätkamine koolis, lasteaias, vanematele, teadlik ja oskuslik lapsevanem 2 teematuba (okt, dets)

Töötute sotsiaalne kaitse

Kuni 31.05.2013 kestab ESF poolt rahastatud projekt „Kõrgessaare tööharjutuskeskusest praktilised tööoskused“. Kui korraldatakse riigihankeid, siis osaletakse riigihangetel tööharjutusteenuse osutamiseks. Tuludes ja kuludes vaid sihtfinantseerimise vahendid. Seisuga 14 november 2012 on vallas 44 ametlikult registreeritud töötut so. ca 3% elanikkonnast / ca 6% tööealistest inimestest. Nendest 29 on võtnud end arvel 2012 aasta jooksul, kõige kauem on arvel olnud 4 inimest (alates 2009 aastast).

Üldvalitsemine

Valitsemine vastab hea halduse tavade põhimõtetele: usaldusväärsus ja õiguskindlus; avatus ja läbipaistvus; vastutavus; säästlikkus, tõhusus ja mõjus. Läbimõeldud juhtimise, hea koostöö, korrektse infovahetuse ning koolituste tõhusa toimimisena on tagatud elukeskkonna tasakaalustatud areng ning kindlustatud vallaelanike heaolu. Hiiumaa tervikliku arengu nimel on otstarbekas liikuda Hiiumaa ühtse omavalitsuse poole.

Üldvalitsemise eelarves kajastatakse vallavolikogu ja –valitsuse, esindusürituste, reservfondi, omafinantseerimise fondi, 2013. aasta sügisel toimuvate kohaliku omavalitsuse valimiste korraldamise ning muude valitsussektori teenuste tulusid ja kulusid.

Volikogu

Personalikuludes volikogu üheksa liikme ja sekretäri tasud.
Majanduskuludes eraldatud vahendid esindamiseks.

Vallavalitsus

Personalikuludes vallavanema, abivallavanema, vallasekretäri, asjaajaja, koristaja, raamatupidajate, IT spetsialisti ja registripidaja personalikulud, valimistega seoses vallavanema lahkumishüvitis ning õppelaenude kustutamine.

Majandamiskuludes on vallamaja majanduskulud, programmide kasutamise tasud, pankade teenustasud, üldised IT- kulud, mis ei liigitu konkreetselt ühegi asutuse alla jms. Samuti esinduse ja vastuvõtukulud ning Valla preemia.

Valimised

2013.aastal toimuvad kohalike omavalitsuste volikogude valimised. Valimiste edukaks läbiviimiseks töötab valla valimiskomisjon ajavahemikus kandidaatide registreerimiseks esitamise algusest kuni kandidaatide registreerimiseni igal tööpäeval. Jaoskonnakomisjoni ülesanne on korraldada hääletamine ja teha kindlaks hääletamistulemused valimisjaoskonnas. Valla valimiskomisjon registreerib volikogu liikmed ja kutsub kokku volikogu esimese istungi. Valimised viiakse läbi vallaelarve arvelt.

Muud valitsussektori teenused

Muude valitsussektori tegevuse eelarves kajastatakse antavate toetustena liikmemaksude tasumist Eesti Maaomavalitsuste Liidule ja Hiiumaa Omavalitsuste Liidule, MTÜ Hiidlaste Koostöökogule ja MTÜ Hiiukalale. Maakondlikus ja riiklikus ühistegevuses osalemine ja selle oluline tõhustamine.

Viakse lõpule HOL ühisprojekt (7 infotahvli; 3 infokaarti).

Osaletakse pärandkulutuuri objektide kaardi loomise projektis (*HOL esitas taotluse Leader - meetmesse sept.2012*)